

<https://doi.org/10.26565/2074-8167-2023-52-09>
УДК 373.2.015.311(510)

Світлана Євгенівна Лупаренко

доктор педагогічних наук, професор

професор кафедри освітології та інноваційної педагогіки

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди

Вул. Алчевських, 29, Харків, Україна, 61002

svetlana.luparenko@gmail.com ORCID:0000-0002-3111-5340

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ КИТАЙСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ

Дошкільний вік є сприятливим періодом для формування початкових знань дитини про оточуючий світ, закладання основ для подальшого посиленого інтелектуального навчання. Утім, надзвичайно важливо не перетворити освітній процес у закладах дошкільної освіти у напружене й інтенсивне інтелектуальне виховання, аби уникнути інтелектуального перенавантаження дітей, сприяти рівномірному розвитку мислення, емоцій та волі дитини, забезпечуючи її гармонійний розвиток. З огляду на це доцільним є дослідження специфіки здійснення інтелектуального виховання в різних країнах світу, зокрема КНР, з метою виокремлення позитивних надбань світової освітньої практики щодо інтелектуального виховання і розвитку дітей.

Мета дослідження – розкрити особливості організації інтелектуального виховання дітей у закладах дошкільної освіти Китайської Народної Республіки.

Зазначено, що велике значення в інтелектуальному вихованні дітей у закладах дошкільної освіти КНР надається формуванню природного інтелекту спостереження, який закладає основу для подальшого розвитку інтелекту дітей, сприяє вдосконаленню їхніх когнітивних функцій, поліпшує здатність дітей спостерігати і сприймати світ навколо. Поряд з інтелектуальним вихованням, у закладах дошкільної освіти особлива увага приділяється також адаптації дітей до групового життя, формуванню їхніх комунікативних здібностей, знань про основні норми поведінки, почуття приналежності до соціуму, інтересу до групового життя, бажання грати в ігри, співпрацювати один з одним, уявлень про необхідність охорони навколишнього середовища, безпеку дорожнього руху, споживання, гігієну, гендерну рівність та моральну цивілізацію, а також розвитку життєво важливих умінь і навичок дітей. Це досягається завдяки проведенню простих дослідів, бесід, обговорень, прогулянок з дітьми, застосуванню розвиваючих і рухливих ігор, засобів наочності, організації практичної діяльності дітей (ліплення, прибирання, будівництво тощо). Виокремлено проблем організації інтелектуального виховання дошкільнят у КНР, а саме: недостатня підготовленість педагогів закладів дошкільної освіти до здійснення інтелектуального виховання дітей; надмірна зацікненість батьків на інтелектуальному розвитку дітей на шкоду моральному й естетичному вихованню, формуванню життєво важливих поведінкових і комунікативних навичок дошкільнят, їхніх навичок самообслуговування; надмірне інтелектуальне навантаження на дітей; нездатність педагогів і батьків сприяти гармонійному і здоровому розвитку дітей, роблячи значний акцент на розвитку інтелекту дитини тощо.

Зроблено висновок про те, що заклади дошкільної освіти в КНР спрямовуються на виховання здібностей дітей спостерігати й досліджувати світ навколо, що стає основою розвитку інтелектуальних здібностей дітей, допомагає їм краще адаптуватися до соціального середовища та отримувати життєвий досвід.

Ключові слова: *інтелектуальне виховання, інтелектуальний розвиток, діти, заклад дошкільної освіти, КНР.*

Як цитувати: Лупаренко С. Є. Особливості організації інтелектуального виховання дітей у закладах дошкільної освіти Китайської Народної Республіки. Наукові записки кафедри педагогіки. 2023. № 52, С. 81-86. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2023-52-09>

In cites: Luparenko, S. (2023). Specific features of organization of intellectual education of children in preschool education institutions in the People's Republic of China. *Scientific notes of the pedagogical department*. 52, 81-86. <https://doi.org/10.26565/2074-8167-2023-52-09> [in Ukrainian]

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Дошкільний вік є особливим періодом розвитку дитини, протягом якого відбувається інтенсивний фізичний і психічний розвиток, формуються навички взаємодії дитини зі світом навколо. Через різноманітні творчі завдання, ігри, захоплену спільну діяльність, комунікацію з іншими дітьми та дорослими відбувається вплив на інтелект дитини, формуються її початкові знання про оточуючий світ та взаємини з людьми.

Відповідно, заклади дошкільної освіти, серед інших видів освітньої діяльності, спрямовують увагу на інтелектуальний розвиток дітей, розширення їхнього світогляду та підготовку до систематичного оволодіння знаннями у закладах загальної середньої освіти. Утім, інтелектуальне виховання в закладах дошкільної освіти зазвичай здійснюється в цікавих для дошкільнят видах діяльності: бесідах, обговореннях, іграх, прогулянках, творчих вправах тощо.

Слід зауважити, що заклади дошкільної освіти в різних країнах світу по-різному здійснюють інтелектуальне виховання і розвиток дітей, що зумовлене різними національними особливостями систем освіти, традиціями виховання, ставленням до дітей і періоду дитинства, рівнем соціально-економічного й освітньо-культурного розвитку країни тощо. З огляду на це цікавим є вивчення специфіки організації інтелектуального виховання дітей у закладах дошкільної освіти в Китайській Народній Республіці, оскільки у країні впроваджується реформа дошкільної освіти, посилюється увага до питань розвитку і виховання дітей дошкільного віку.

З огляду на це актуальним і цікавим є дослідження особливостей організації інтелектуального виховання дітей у закладах дошкільної освіти Китайської Народної Республіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Важливо зазначити, що певні аспекти проблеми інтелектуального розвитку дошкільнят висвітлюються сучасними вченими. Так, С. Васильєва, В. Рагозіна [3], Т. Поніманська [8], О. Тельчарова [13] розглядають загальні питання раннього розвитку дітей у закладах дошкільної освіти.

О. Бурковська [2], О. Іонова, С. Лупаренко [14] розкривають цілісний підхід до розвитку дошкільнят, що базується на рівномірному впливі на мислення, почуття і волю особистості. Психічні основи розвитку мислення та інших пізнавальних процесів дітей дошкільного віку висвітлюють у своїх працях О. Половіна [7], М. Савчин [9], Г. Смольникова [11]. Роль мистецької освіти в розвитку мислення дошкільників досліджує Т. Стеценко [12]. До того ж, А. Богуш, Н. Гавриш [1], О. Саприкіна [10] вивчають розвиток мовлення і мислення дітей дошкільного віку. Питання педагогічного супроводу дітей висвітлено в роботах М. Головка, О. Міхеєвої [4], Н. Іваненко, Л. Козак [5]. К. Крутій [6].

Щодо китайських учених, проблему розвитку інтелекту спостережень досліджують Фу Я [17], Цюй Сін [18], Чжан Сяоянь [19], Чжан Цзіньлань [20]. Окрім того, Лу Чжунчунь [16], Ян Біцзюнь і Ву Цзяці [21] розкривають зв'язок між розвитком мислення та не інтелектуальними видами діяльності дітей (ігри, прогулянки, бесіди тощо).

Утім, питання специфіки організації інтелектуального виховання дітей у закладах дошкільної освіти КНР не отримало детального розгляду, що і зумовило вибір теми дослідження.

Мета дослідження – розкрити особливості організації інтелектуального виховання дітей у закладах дошкільної освіти Китайської Народної Республіки.

Методи дослідження. Для досягнення визначеної мети було використано такі методи дослідження, як: теоретико-системні (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція, пояснення, класифікація наукового матеріалу, присвяченого проблемі організації інтелектуального виховання дітей у закладах дошкільної освіти КНР з метою порівняння різних поглядів науковців на досліджувану проблему та визначення суті її основних дефініцій; емпіричні (ретроспективний, діагностичний, праксиметричний), що сприяло узагальненню змісту, засобів, форм, методів інтелектуального виховання дітей у закладах дошкільної освіти КНР; порівняльно-прогностичні (аналіз з метою вивчення теорії і практики інтелектуального

виховання дітей у закладах дошкільної освіти КНР та визначення можливостей використання педагогічно цінних здобутків в освітній практиці закладів дошкільної освіти України).

Виклад матеріалу та основні результати.

Інтелектуальне виховання передбачає цілеспрямовану діяльність педагогів, що орієнтована на розвиток розумових сил і мислення дітей, прищеплення їм культури розумової праці.

У закладах дошкільної освіти КНР основний акцент в інтелектуальному вихованні та розвитку дошкільнят робиться на формуванні природного інтелекту спостереження, зазначаючи, що він є основою для подальшого розвитку та зростання інтелекту дитини, оскільки сприяє інтелектуальному розвитку дітей та вдосконаленню їхніх когнітивних функцій, поліпшує здатність дітей спостерігати і сприймати світ навколо [17].

Утім, інтелектуальне виховання в закладах дошкільної освіти КНР часто поєднується з іншими напрямками виховної діяльності та розвитком соціальної адаптивності дітей, що спрямовані на їхню адаптацію до групового життя, формування знань про основні норми поведінки, почуття приналежності до соціуму, інтересу до групового життя, бажання грати в ігри, співпрацювати один з одним тощо [21]. Окрім того, Цюй Сінь зазначає, що важливо змалечку формувати в дітей уявлення про необхідність охорони навколишнього середовища, безпеку дорожнього руху, споживання, гігієну, гендерну рівність та моральну цивілізацію [18]. Спеціалізовано організоване навчання сприяє формуванню життєво важливих умінь і навичок дітей, одночасно забезпечуючи безпечне та здорове освітнє середовище, у якому діти можуть отримувати початкові знання й уявлення про навколишній світ і норми поведінки в різних життєвих ситуаціях [16].

Велике значення для інтелектуального виховання та розвитку дітей в закладах дошкільної освіти КНР мають спілкування з природою, ігри та прогулянки на відкритому повітрі, щоб діти могли досліджувати, активно вивчати, спостерігати і відчувати навколишній світ. У цікавому, невимушеному процесі отримання нових знань у дітей розвиваються здібності до розрізнення та самоаналізу, що, у свою чергу, сприяє ранньому розвитку інтелекту дитини. Отже, отримуючи життєвий досвід, досліджуючи природне середовище, спілкуючись з людьми навколо і граючи, розвивається здатність дітей жити в гармонії з природою, сміливо досліджувати, сприймати світ, покращуються їхні

практичні та розумові здібності, стимулюється інтелектуальний розвиток та розширюється світогляд дітей тощо [20].

Особлива увага в системі дошкільної освіти КНР приділяється опануванню мовою, розвитку комунікативних навичок дітей та міжособистісному спілкуванню. Ці навички і спрямованість на розвиток природного інтелекту спостереження дітей сприяють подальшій легшій інтеграції дітей у систему освіти, розвитку їхньої здатності сприймати об'єкти навколишнього світу, спостерігати і розрізняти їх, розкриттю дитячого потенціалу, індивідуальних особливостей тощо.

З метою інтелектуального розвитку дітей у закладах дошкільної освіти проводяться різні прості досліди. Так, педагогами створюються особливі куточки природи для дослідницької діяльності, де розміщуються вода, ґрунт, квіти, облаштовуються невеликі скелі, дерева, аби діти могли почуватися, як у природі. Водночас педагоги звертають увагу і дослухаються до того, як діти розуміють те, що вони спостерігають.

Також з метою розвитку природної спостережливості й інтелекту дітей у закладах дошкільної освіти проводяться різноманітні розвиваючі й рухливі ігри, спрямовані на фізичний та розумовий розвиток особистості [19]. Окрім того, у процесі щоденного навчання дошкільнят педагоги широко використовують засоби наочності (малюнки, різні зображення, відео та інші графічні матеріали про різні природні явища та об'єкти, життєві ситуації), які спрямовуються, зокрема, на інтелектуальний розвиток дітей, покращення їхніх пізнавальних здібностей та спостережливості [17].

Окрім того, у закладах дошкільної освіти КНР широко застосовуються різні обговорення, бесіди, дискусії, що сприяють покращенню мовленнєвих навичок дітей та їхніх інтелектуальних здібностей, а також практична діяльність дітей (ліплення, прибирання, будівництво тощо), що допомагає дітям через руки сприймати різні речі, тим самим стимулюючи природну допитливість дошкільнят й активізуючи їхню пізнавальну активність та розумову діяльність. Учені (Фу Я, Цюй Сінь) [17; 18] наголошують на тому, що навчання дітей дошкільного віку має ґрунтуватися на їхніх інтересах та практичних дослідженнях навколишнього світу.

Щодо проблем організації інтелектуального виховання дошкільнят у КНР слід виокремити такі [15; 18]: недостатня підготовленість педагогів закладів дошкільної освіти до здійснення інтелектуального виховання дітей

(слабка професійна підготовка, відсутність знань про природу дитини, шляхи формування її інтелекту); надмірна зацикленість батьків на інтелектуальному розвитку дітей на шкоду моральному й естетичному вихованню, формуванню життєво важливих поведінкових і комунікативних навичок дошкільнят, їхніх навичок самообслуговування тощо; надмірне інтелектуальне навантаження на дітей, що спричиняє їх психологічну напругу, нездатність діяти самостійно, низьку адаптацію в колективі однолітків, поступову втрату впевненість у собі та природного інтересу до вивчення навколишнього світу; подекуди нездатність педагогів і батьків сприяти гармонійному і здоровому розвитку дітей, роблячи значний акцент на розвитку інтелекту дитини завдяки вивченню давніх віршів, англійської мови, формуванню навичок рахувати, грамотно висловлюватися тощо. Так, деякі батьки однобоко розуміють освіту як передачу книжкових знань, ігноруючи особливості психічного розвитку дошкільнят, жорстко ставлять перед ними навчальні завдання, позбавляючи їх ігрового часу і наносячи шкоду фізичному і пси-

хичному здоров'ю дітей («Надмірно працюючи, діти втрачають можливість думати» [15]).

Висновки. Отже, на початкових етапах розвитку дитини закладається фундамент для її подальшого навчання та зростання. Заклади дошкільної освіти в КНР спрямовуються на розвиток комунікативних навичок дітей, виховання здібностей спостерігати й досліджувати природу і життя навколо, що стає основою розвитку інтелектуальних здібностей дітей, допомагає їм краще адаптуватися до соціального середовища та отримувати життєвий досвід. Це реалізується завдяки організації спостережень дітей за природою, їхньої практичної діяльності (у спеціально обладнаних місцях на відкритому повітрі та у приміщенні), проведенню рухливих і розвиваючих ігор, прогулянок, бесід, обговорень тощо. Утім, китайські вчені зауважують на тому, що важливо, аби процес перебування дитини в закладі дошкільної освіти не перетворився на процес інтенсивного інтелектуального навчання, нехтуючи природною потребою дошкільнят у русі, активній діяльності, іграх і спілкуванні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Богуш А., Гавриш Н. Розвиток мовлення дітей четвертого року життя : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза. 2017. 184 с.
2. Бурковська О. Цілісний підхід до розвитку і виховання наймолодших. *Дошкільне виховання*. 2010. № 6. С. 10-12.
3. Виховання дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти різних типів: монографія / С. А. Васильєва, Н. В. Гавриш, В. В. Рагозіна; за наук. ред. Н. В. Гавриш. Кропивницький : ІМЕКС-ЛТД, 2021. 226 с.
4. Головка М., Міхеєва О. Педагогічний супровід дошкільного дитинства: навч. посіб. Слов'янськ : ДДПУ. 2019. 198 с.
5. Іваненко Н., Козак Л. Педагогічний супровід дітей дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»*. 2022. № 6. С. 173-183. URL : https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41741/1/Ivanenko_Kozak.pdf (дата звернення: 22.03.2023).
6. Крутій К. Концептуальні засади психолого-педагогічного супроводу: принципи і техніки. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. праць. Слов'янськ : СДПУ. 2010. Ч. 1. С. 185-198.
7. Половіна О. Мистецька освіта сьогодні: вибір підходів. *Дошкільне виховання*. 2020. № 12. С. 3-8.
8. Розвиваємо, навчаємо, виховуємо дитину третього року життя : метод. посіб. / авт. кол.: Л. Кузьмук та ін.; за ред. Т. Поніманської. Київ : Слово, 2013. 568 с.
9. Савчин М. В. Вікова психологія: навч. посіб. Київ : Академвидав. 2011. 382 с.
10. Саприкіна О. Методика розвитку активного мовлення дітей третього року життя в художньо-предметній діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Луганськ, 2007. 235 с.
11. Смольникова Г. Особливості розвитку психічних процесів у дітей раннього віку. *Палітра педагога*. 2018. № 3. С. 3-6.
12. Стеценко Т. Досліди в мистецтві : упроваджуємо STREAM-освіту. *Дошкільне виховання*. 2020. № 1. С. 20-23.
13. Тельчарова О. Педагогіка раннього дитинства: навч.-метод. посіб. Харків : В-во Іванченка І. 2017. 228 с.
14. Ionova O., Luparenko S. Specific Features of Waldorf Preschool Pedagogy. *Studies from Early Childhood Education 2022* / Ed. by Monika Miňová, Matej Slovák. Presov: OMEP, 2022. Pp.50-62.
15. 孩子的早期教育能力胜于智力 [Здатність дітей до раннього навчання краще, ніж інтелект]. URL : http://tlshun.com/zaixianketang/200810/13-33_2.html (дата звернення: 21.03.2023).

16. 鹿忠春. 论学前教育中幼儿智力及良好习惯的培养. *Educational Teaching*. 教育教学. 2021 (3), 11 [Лу Чжунчунь. Про розвиток у дітей інтелекту та корисних звичок у дошкільній освіті. *Виховне навчання*. 2021 (3). 11]. URL : <https://cn.usp-pl.com/index.php/jyxx/article/viewFile/56081/55948> (дата звернення: 21.03.2023).
17. 付娅. 自然观察智力及其在幼儿园教育中的培养. 中国教工. 2021年第4期 [Фу Я. Природний спостережний інтелект та його розвиток у дитячому садку. *Учитель Китаю*. 2021. Вип. 4]. URL : <http://www.chinaqing.com/yc/2021/2973345.html> (дата звернення: 20.03.2023).
18. 曲欣. 早期开发幼儿“复合智力”. *China Education and Research Network*. 2001 [Цюй Сінь. Раннє розвиток дитячого «складного інтелекту». *China Education and Research Network*. 2001]. URL : https://www.edu.cn/edu/xue_qian/xue_qian_yan_jiu/zhuan_ti/jia_ting/zhi_li/200603/t20060323_12406.shtml (дата звернення: 23.03.2023).
19. 张晓艳. 幼儿园教育中关于幼儿自然观察智力的培养. 知识文库. 2017(22): 65. [Чжан Сяоянь. Розвиток природного спостережливого інтелекту дітей у дитячому садку. *Бібліотека знань*. 2017. Вип. 22. С. 65.].
20. 张金兰. 自然观察智力及其在幼儿园教育中的培养. 基础教育论坛. 2019(17): 66-68. [Чжан Цзіньлань. Інтелект природного спостереження та його розвиток у дитячому садку. *Форум базової освіти*. 2019. № 17. С. 66-68].
21. 杨碧君, 吴加奇. 以“非智力因素”衔接为抓手重构课程. 中国教育新闻网-中国教育报. 2022-05-22. [Ян Біцзюнь, Ву Цзяці. Перебудувати навчальну програму з підключенням «неінтелектуальних факторів» як відправну точку. *China Education News Network – China Education News*. 22 травня 2022 р.]. URL : http://www.jyb.cn/rmtzgjyb/202205/t20220522_694027.html (дата звернення: 21.03.2023).

Стаття надійшла до редакції 03.05.2023

Стаття рекомендована до друку 18.05.2023

Svitlana Luparenko

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor Professor of the Department of Educology and Innovative Pedagogy
H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University 29 Alchevskikh Streer, Kharkiv, Ukraine, 61002
svetlana.luparenko@gmail.com ORCID:0000-0002-3111-5340

SPECIFIC FEATURES OF ORGANIZATION OF INTELLECTUAL EDUCATION OF CHILDREN IN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS IN THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

Preschool age is a favourable period for the formation of child's initial knowledge about the surrounding world, laying the foundations for further enhanced intellectual learning. However, it is extremely important not to turn the educational process in preschool education institutions into an intensive intellectual upbringing in order to avoid intellectual overload of children, to promote the balanced development of children's thinking, emotions and will, ensuring their harmonious development. In view of this, it seems expedient to study the peculiarities of intellectual education in different countries of the world, in particular in the People's Republic of China, in order to highlight the positive attainments of the world educational practice regarding children's intellectual education and development.

The aim of the study is to reveal the specific features of organization of intellectual education of children in preschool education institutions in the People's Republic of China.

It is noted that great importance in the intellectual education of children in preschool education institutions in the People's Republic of China is given to the formation of natural intelligence of observation, which lays the foundation for the further development of children's intelligence, contributes to the improvement of their cognitive functions, improves the ability of children to observe and perceive the world around them. Besides intellectual education, special attention in preschool education institutions is paid to children's adaptation to group life, the formation of their communication skills, knowledge of the basic norms of behaviour, a sense of belonging to society, interest in group life, the desire to play games, cooperate with peers, as well as the formation of children's ideas about the need for environmental protection, road safety, consumption, hygiene, gender equality and moral civilization and development of children's vital abilities and skills. This is achieved by conducting simple experiments, conversations, discussions, walks with children, developing and active games, use of visual aids and organization of children's practical activities (modelling, cleaning, construction etc.). The problems with the organization of intellectual education of preschoolers in the People's Republic of China are singled out. They are: insufficient professional training of preschool education institutions teachers for children's intellectual education; parents' excessive focus on children's intellectual development at the expense of moral and aesthetic education, the formation of vital behavioural and communication skills of preschoolers, their self-care skills; excessive intellectual load on children; teachers and parents' inability to promote the harmonious and healthy development of children, placing significant emphasis on the development of child's intelligence, etc.

It is concluded that preschool education institutions in the People's Republic of China are aimed at formation of children's ability to observe and explore the world around them, which becomes the basis

for the development of their intellectual abilities, helps them adapt to the social environment better and gain life experience.

Key words: *intellectual education, intellectual development, children, preschool education institution, the People's Republic of China.*

REFERENCES

1. Bogush, A., Havrysh, N. (2017). *Speech development of children of the fourth year of life: educational methodical manual* Kyiv: Genesis. [in Ukrainian].
2. Burkovska, O. (2010). Holistic approach to the development and education of the youngest. *Preschool education*, 6, 10-12. [in Ukrainian].
3. Vasylieva, S., Gavrish, N., Ragozina, V. (2021). *Education of young children in preschool education institutions of different types: monograph* /; Ed. by N. V. Gavrish. Kropyvnytskyi: IMEX – LTD [in Ukrainian].
4. Holovko, M., Mikheieva, O. (2019). *Pedagogical support of preschool childhood: teaching. manual* Sloviansk: DDPU [in Ukrainian].
5. Ivanenko, N., Kozak, L. (2022). Pedagogical support of children of preschool age as a psychological and pedagogical problem. *Perspectives and innovations of science. Series "Pedagogy", Series "Psychology", Series "Medicine"*, 6, 173-183. Retrieved from https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41741/1/Ivanenko_Kozak.pdf [in Ukrainian].
6. Krutiy, K. (2010). Conceptual principles of psychological and pedagogical support: principles and techniques. *Humanization of the educational process*, 1, 185-198. [in Ukrainian].
7. Polovina, O. (2020). Art education today: a choice of approaches. *Preschool education*, 12, 3-8. [in Ukrainian].
8. Kuzmuk, L., et. al. (2013). *We develop, teach, raise a child of the third year of life: method. manual* / Ed. by T. Ponimanska. Kyiv: Slovo [in Ukrainian].
9. Savchyn, M. (2011). *Age psychology: teaching manual*. Kyiv: Akademvydav [in Ukrainian].
10. Saprykina, O. (2007). *Methodology for the development of active speech of children of the third year of life in artistic and subject activities*. PhD thesis, Luhansk Taras Shevchenko National Pedagogical University, Luhansk, Ukraine [in Ukrainian].
11. Smolnikova, G. (2018). Peculiarities of development of mental processes in young children. *Teacher's palette*, 3, 3-6. [in Ukrainian].
12. Stetsenko, T. (2020). Experiments in art: implementing STREAM education. *Preschool education*, 1, 20-23. [in Ukrainian].
13. Telcharova, O. (2017). *Pedagogy of early childhood: teaching methodical manual*. Kharkiv: I. Ivanchenko [in Ukrainian].
14. Ionova, O., Luparenko, S. (2022). Specific Features of Waldorf Preschool Pedagogy. *Studies from Early Childhood Education 2022* (pp.60-62) / Ed. by Monika Miňová, Matej Slovák. Presov: OMEP.
15. 孩子的早期教育能力胜于智力 [Children's early education ability is better than intelligence]. Retrieved from http://tlshun.com/zaixianketang/200810/13-33_2.html [in Chinese].
16. 鹿忠春. (2021). 论学前教育中幼儿智力及良好习惯的培养. *Educational Teaching. 教育教学*, 3, 11 [Lu Zhongchun. (2021). On the cultivation of children's intelligence and good habits in preschool education. *Educational Teaching*, 3, 11]. Retrieved from <https://cn.usp-pl.com/index.php/jyxx/article/viewFile/56081/55948> [in Chinese].
17. 付娅. (2021). 自然观察智力及其在幼儿园教育中的培养. *中国教工*, 4期 [Fu Ya. (2021). Natural Observational Intelligence and Its Cultivation in Kindergarten Education. *China Teachers*, 4]. Retrieved from <http://www.chinaqing.com/yc/2021/2973345.html> [in Chinese].
18. 曲欣. (2001). 早期开发幼儿“复合智力”. *China Education and Research Network* [Qu Xin. (2001). Early development of children's "compound intelligence". *China Education and Research Network*]. Retrieved from https://www.edu.cn/edu/xue_qian/xue_qian_yan_jiu/zhuan_ti/jia_ting/zhi_li/200603/t20060323_12406.shtml [in Chinese].
19. 张晓艳. (2017). 幼儿园教育中关于幼儿自然观察智力的培养. *知识文库*, 22, 65 [Zhang Xiaoyan. (2017). Cultivation of children's natural observation intelligence in kindergarten education. *Knowledge Library*, 22, 65].
20. 张金兰. (2019). 自然观察智力及其在幼儿园教育中的培养. *基础教育论坛*, 17, 66-68 [Zhang Jinlan. (2019). Natural observation intelligence and its cultivation in kindergarten education. *Basic Education Forum*, 17, 66-68]. [in Chinese].
21. 杨碧君, 吴加奇. (2022). 以“非智力因素”衔接为抓手重构课程. *中国教育新闻网-中国教育报* [Yang Bijun, Wu Jiaqi. (2022). Curriculum reconstruction based on the connection of "non-intellectual factors". *China Education News Network-China Education News*]. Retrieved from http://www.jyb.cn/rmtzgjyb/202205/t20220522_694027.html [in Chinese].

The article was received by the editors 03.05.2023

The article is recommended for printing 18.05.2023